

Заняткі шаснаццатыя

Занятие шестнадцатое

Бо́льшыя дзеці — бо́льшы клопат

Добра вучыцца нашая Ганька. Але ж яна й модніца! Носіць абутак на высокім абцасе. Любіць розныя бірулькі, марыць пры нітку сапраўдных пэрлаў. Круціцца перад люстэркам. Яе парфумная шафка ўся застаўлена карабкамі, шклянкамі, бляшанкамі з рознымі пахнідламі ды фарбамі.

Маці, бывае, на яе злуе. Бо й праўда, навошта гадаваць гэткія даўгія пазногці? Яны ўжо сталі падобныя да кіпцюроў. Ганька фарбуе іх у нейкі модны колер. І не лянуецца! На ўсё ж патрэбны час і цяпленне.

Паспрабуй ты наплесці мноства танюсенькіх косак на галаве. Нашая дзеўка да кожнага выпадку мае новае ўчасаньне. Цяпер яна ходзіць зь нейкай моднай істужкай у касе.

Калі Ганька збіраецца на вечарынку, маці заўсёды нагадвае ёй, каб яна не пазьнілася: “Глядзі ж ня баўся, дзіця”.

Тэма

Чалавек, здароўе (Человек, здоровье)

Лад мовы

Скланеньне назоўніка *чалавек*

(Склонение существительного *человек*)

	адзіночны лік	множны лік
Н.	чалавек	людзі
Р.	чалавека	людзей
Д.	чалавеку	людзям
В.	чалавека	людзей
Т.	чалавекам	людзьмі
М.	пры чалавеку	у людзях (-ёх)
К.	чалавеча!	людзі! людцы!

Назоўнік у давальным склоне

КАМУ? ЧАМУ?

У адзіночным ліку:

	аснова	прыклады	канчатак
ж.р., м.р., а.р. на <i>-а, -я</i>	цвёрдая і на <i>г, х</i>	дзяўчыне, жанчыне, установе, расьліне, вадзе, марудзе, мужчыну, праграме, калегу, кіраўніку	<i>-е</i> <i>-у</i>
	зацьвярдзёлая	задачы, гары, паперы, веры, суніцы	<i>-ы</i>
	на <i>к</i>	хустцы, сукенцы, рацэ, талацэ	<i>-э (-ы)</i>
	мяккая	зямлі, сям’і, лазьні, працоўні, Юлі, Колю	<i>-і (-ю)</i>
м.р. без канчатку, н.р. на <i>-а, -о, -е, -ё</i>	цвёрдая, зацьвярдзёлая і на <i>г, к, х</i>	гораду, брату, відэльцу, бору, шляху, берагу, воку, веку, сялу, кампутару, мастаку, хляпцу, дажджу, сталу	<i>-у</i>
	мяккая	жалю, бярэмя, полю, вучню, агню	<i>-ю</i>
ж.р. без канчатку	цвёрдая і мяккая	гусі, скроні, далоні, касьці, мазі, верфі	<i>-і</i>
	зацьвярдзёлая	начы, поўначы, Нарачы, мышы	<i>-ы</i>
рознаскланяльныя		кацяняці, дзіцяці, кураняці, імю (імені), семю (семені)	<i>-і</i> <i>-ю</i>

ж.р. на -а	-га > -зе -ха > -се -ка > -цэ' (-цы)
м.р. і ж.р. на -а	-да > -дзе -та > -це

падлога — падлоге, дуга — дуге, нага — назе
страха — страсе, скруха — скрусе, чаромуха — чаромусе
рака — рацэ', горка — го'рцы, хатка — ха'тцы
вада — вадзе, нарада — нарадзе
сірата — сіраце, Мікіта — Мікіце, самота — самоце

У множным ліку:

	аснова	прыклады	канчатак
ж.р., м.р., а.р. на -а, -я	мяккая	сем'ям, вішням, землям, судзьдзям, лазням, струменям, палям, вучням, гусям, працоўням, далоням, агням, касьцям, сьвекрывям, ветразям, дзецям	-ям
м.р. без канчатку, н.р. на -а, -о, -е, -ё ж.р. без канчатку рознаскланяльныя	цвёрдая, зацвярдзелая і на г, к, х	дзяўчатам, дарогам, відэльцам, берагам, бацькам, калегам, гарадам, сталам, братам, сёлам, дажджам, вачам, вушам, начам, кампутарам, навінам, праграмам, законам, пастановам, імёнам, плямёнам, кацянятам, зайчаннятам, птушаньятам	-ам

Па-беларуску кажуць так

Гэты чалавек пры здароўі. Здаравя/ка.
Ён моцнага складу. Дужы. Руха/вы. Борзды.

Стройная паста/ва. Бляндын.
Мне падабаецца яго аблічча.
Чалавек зьнямогся, ледзь не страціў
прытомнасьць.
Дзядзьку няма яшчэ й пяцідзясяці, а валасы
ўжо сівыя.
Твая сяброўка зграбная дзяўчына.
У меншай сястры валасы самі круцяцца.
Яна прыветлівая.
А ён слова не прабуркне, гэткі ту/марнік.

Это здоровый человек. Крепыш.
Он крепкого телосложения. Сильный. Подвижный.
Быстрый.
Стройная осанка. Блондин.
Мне нравится его облик.
Человек изнемог, едва не потерял сознание.

Дяде нет еще и пятидесяти, а волосы уже седые.

Твоя подруга изящная стройная девушка.
У младшей сестры волосы сами выются.
Она приветливая.
А от него и слова не дождешься, такой замкнутый.

— Трэці дзень мне баліць горла. Таблеткі не дапамагаюць. Што рабіць,
ня ведаю.
— Як жа ж ты лячыўся, калі ў ложку не ляжаў? Быў на дварэ, ды яшчэ,
пэўна, халоднае піва піў.
— Так. Ну, а цяпер якую дасі мне раду?
— Сьпярга парадзься з доктарам — што ён табе скажа. Ну й штораз
палашчы горла, трымай шыю ў цяпле і ляжы ў ложку.

— У мяне моцны сухі кашаль. Блага чуюся. Апошнім часам я
шмат працаваў, сталяўся вельмі.

— Да таго ж ты яшчэ й курэц. Абы толькі прачнуўся, адразу
бярэш цыгарэту. Кідай, браце, курыць — вось табе мая рада. Ідзі
на шпацыр. Дыхай сьвежым паветрам.

- Я паваліўся і здзёр скуру на назе.
- Ай! Небарака! Як гэта табе собіла?*
- Ды вось, сьпяшаўся й зачапіўся за нейкі корч.
- Такой бяды! Пакуль жаніцца — загаіцца*.

*Как это тебя угораздило?

*До свадьбы заживёт.

- Як маесься?
- Галава сыціхла, ужо чуюся лепш.
- Можа, цяпер ты нешта зьясі?
- Не, мне моцна хочацца піць.
- Што табе даць, каб прагнаць смагу?
- Налі мне шклянку журавінавага морсу.
- Добра, зараз...

— Кепска чуюся з-за страўніка. Раблюся гэткі нэрвовы, што аж ноччу ня сплю. Дакторка кажа, каб я больш адпачываў.

— Праўду яна кажа. Пэўна ж, твае праблемы ў нэрвах. Добра было б табе пайсьці ў вадпачынак, паляжаць на маляўнічым беразе, паслухаць марскія хвалі.

— Калі мне ехаць, — гэтулькі працы?! То тое, то гэна — і ўсё неадкладна.

— Праца працай, але ты глядзі, бо здароўе ня вернеш.

— Дык што? Усё кінуць ды йсьці ў вадпачынак?

— А чаму й не? Надта ж блага ты выглядаеш.

Вось чалавек, варты жалю. Мне яго шкода. Ён хворы на алькаголь. Небарака, ён сам ужо не ў стане дапамагчы сабе. У яго застаецца адно — пайсьці да доктара.

— Прывітаньне!

— Прывітаньне.

— Чаму ж гэткі зажураны? Што табе ёсьць?

— Мне моцна баліць зуб і ўся сківіца.

— А ці быў у дантыстага?

— Якраз во іду да яго й надта ж баюся. Зуб, пэўна, трэба плямбаваць...

— Ня бойся, доктар усё зробіць як сьлед. Але надалей ведай, што да доктара трэба ісьці адразу, як забаліць.

— Гэта так, але ты ж ведаеш, як да іх хочацца ісьці!

— Хоцькі-няхоцькі, а лячыцца ж трэба. Трымайся! Вечарам я да цябе наведаюся.

У ваптэцы мне трэба купіць ёд, плястыр, тубік з мазьцю
Вішнеўскага, валідол, валякардын ды папярковыя сурвэткі.

Практыкуйцеся

1. Адкажыце на пытаньні.

Вам нічога не баліць?
Што робіце, каб быць здаровым?
Ці трымаецеся меры ў ядзе і піццы?
Ці любіце тлустыя і салодкія стравы?
Ці шмат ясьце гародніны й садавіны?
Ці ходзіце на шпацыр, у басэйн, на футбол?
Які спорт любіце?

2. Складзіце сказы, ужываючы замест кропак пададзеныя словы.

Мне баліць скура на ...	адзёр (корь)
Дзіця захварэла на ...	на рамянах (на плече)
У самалёце яго ...	прасвят / рэнтген (рентген)
Трэба ісьці на ...	ванітуе (тошнит)
Баліць у грудзёх, доктар прызнаў ...	дзясны (десны)
Ён лечыць ...	запаленьне лёгкіх (воспаление легких)

3. З пададзенымі словамі складзіце сказы.

Узор: хворы + сэрца → Дзядзька ўжо даўно хворы на сэрца

брыдкі (безобразный)	выгляд (вид)
пануры (мрачный)	цукрыца (сахарный диабет)
няўклудны (неуклюжий)	небарака (бедняга)
нехайны (неопрятный)	весялосьць (веселье)
хворы на (больной)	вучань (ученик)
недарэчны (неуместный)	жарт (шутка)

4. Што будзеце рабіць?

Баліць ступня, загнаў стрэмку.

1. Паспрабуеце саматугам дастаць стрэмку.
2. Ня будзеце звяртаць увагі на гэткую дробязь.
3. Намажаце драпіну ёдам.

Набіў гузак.

1. Будзеце прыкладаць халодную павязку.
2. Пойдзеце да доктара.
3. Прымеце заспакаяльны сродак.

Баліць страўнік.

1. Будзеце пільнавацца дыеты.
2. Сваім адумам накупіце лекаў.
3. Параіцеся з доктарам, ці прымаць лекі.
4. Будзеце ашчаджаць страўнік, ня есьці шмат тлустага.
5. Вып'еце трохкі віна, каб супакоіць моцны боль.

Штосьці павека зачырванелася.

1. Памажаце мазьзю.
2. Зробіце кампрэс.
3. Счакаеце некалькі дзён і пойдзеце да доктара.

Стаў адчуваць свае ныркі.

1. Пойдзеце да доктара.
2. Праверыце ныркі ўльтрагукам.
3. Назбіраеце зёлак і будзеце піць гарбату.
4. Наладзіце правільнае харчаваньне.
5. Ня будзеце зважаць, што вам баліць, аж пакуль не прыцісьне.

Адчуваецца млявасьць, пэўна, пал.

1. Памераеце тэмпературу, ціск.
2. Выклічыце доктара.
3. Прымеце аспірыну.

5. Прыгадайце знаёмую сытуацыю ў доктара. Складзіце дыялёг, скарыстаўшы пытаньні, пададзеныя ў канцы практыкаваньня.

- Добры дзень!
- Дзень добры! Праходзьце, калі ласка, сядайце. Слухаю вас.
- Дайце раду, доктар. Блага чуюся. Учора прыйшоў з працы і адразу лёг у ложка. Баліць патыліца, неяк млосна мне.
- Чым лекаваліся? Якое лякарства прымалі нанач?
- Сульфадымэтаксын, паранае малако.
- Дайце я пагляджу вашы глянды. Разяўце рот. Калі я націскаю вось так, вам баліць?
- Баліць.
- Палашчыце горла рамонкам як мага хасьцей. І яшчэ я зараз выпішу вам рэцэпт. Трэба будзе зь якіх тыдзень папрымаць гэты лек. Але нашча!

Як вы сябе адчуваеце?

Што вам баліць?

Ці ёсьць тэмпература?

Колькі паказвае градуснік зараз?

Які ў вас ціск?

Чым лекаваліся?

Ці мікструру прымаеце нашча?

Як адчувалі сябе ўчора?

Якія інфэкцыйныя захворваньні былі ў дзяцінстве?

Ці даўно вам баліць?

Калі апошні раз былі ў доктара?

Як у вас з часам? На калі прызначаць вам працэдуры?

Ці можае праз тыдзень прыйсьці на агляд?

Ясь распавядае

Як вы ўжо ведаеце, у мяне шмат сяброў. Кожны са сваім характарам, схільнасцямі, густам, але галоўнае, што нас яднае — агульныя інтарэсы і сьветагляд. Мы працуем у вадной кампаніі і ў нас добры стары дэвіз: «Адзін за ўсіх і ўсе за аднаго». Дзе б мы ні былі, ці ў камандзіроўцы, ці на адпачынку, ці ў сьвята, мы заўсёды разам, і яшчэ ніразу ніхто нікому не надакучыў.

Зараз я пазнаёмлю вас з маімі сябрамі.

Вось Зьмітра, ён самы сьціплы. Адкрыты пагляд. Зьмітру лёгка працаваць з кліентамі. Ён усім падабаецца, з кожным можа паразумецца. Пры Зьмітру наш маркетынг пайшоў угару. Узрос збыт прадукцыі. Шкода, што я не магу вам зараз яго паказаць — ён на ад'ездзе.

А вось Максім. Мне падабаецца яго высакароднае інтэлігентнае аблічча. Кампэтэнтны спэцыялісты, кампутаршчык. Зь яго дапамогаю ўсе кампутаровыя праблемы зараз жа разьвязваюцца. Гэты чалавек заўсёды ў пошуку новых ведаў, новых шляхоў. Важкі ўнёсак Максіма ў агульную справу! Гэта ёсць вынікам яго высокай кваліфікацыі й прафэсійнага майстэрства.

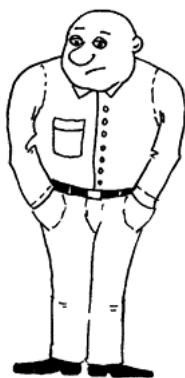
А гэта Мікіта, наш дырэктар. Высокі, прыгожы, увогуле вельмі абаяльны чалавек. Мікіта ня толькі добры кіраўнік, але й душа кампаніі. Ён стварыў прыемную атмасфэру супрацоўніцтва на фірме. Кожны адчувае сваю важнасьць і адказнасьць перад іншымі. Усе супрацоўнікі спраўляюць сваю работу як мага лепш, бо яна цалкам адпавядае іх схільнасцям. Мікіта добра ведае кожнага чалавека, ён сапраўдны псыхалёг.

Валік. Натуралёвы бухгалтар. Усё штось рахуе, падлічвае, сочыць за кожнаю лічбаю — хапае ж цяргеньня! Валік шчыгульны карплівы працаўнік. Калі Валік падрыхтаваў справаздачу ў падаткавую інспэкцыю, то будзь пэўны — аніякіх заўвагаў і непаразуменьняў ня будзе. Адным словам, чалавек на сваім мейсцы.

А вось Мішка — заўзяты весялун. Ён заўсёды ў гуморы. Не глядзіце, што ён, быццам, зусім бесклапотны. Ён толькі з выгляду гэтакі, а за рулём у нас больш надзейнага чалавека няма. Мішка любіць сваю работу, яму падабаецца быць шофэрам. Вось чаму ён заўсёды ў добрым настроі.

Тадэвуш — мажны плячысты мужчына. Ён наш вартавы/. Дакладны, акуратны. Тадэвуш пільна глядзіць сваю работу, і гэткім чынам ён добра ўплавае на наш мікраклімат. Безь яго я б пачуваўся неяк няўтульна.

Вось гэткае маё атачэньне. Як бачыце, я не самотны. Зь сябрамі мне пашанцавала, я заўсёды магу спадзявацца на іх падтрымку. Хацелася б, каб у кожнага былі такія сябры.

Практыкуйцеся

6. Перакажыце тэкст.

7. Прачытайце. Апішыце воблік кагосьці з сваіх знаёмых.

Мой брат Пётра ніжэйшы за бацьку, але вышэйшы за мяне. Ладны з фігуры. Яго жонка Люба сярэдняга росту. Зграбная, з хвалістымі каштанавымі валасамі, блакітнымі вачыма. Прыгожыя вусны.

А гэта мой пляменьнік Юзя. Хвацкі вясёлы хлапец. Шэравокі. Вучыцца ў музычнай школе, вучань трэйцяе класы.

Мая пляменьніца Яня. Пяшчотка. Гэткае мілае дзіця. Глянёце, які павабны тварык, якія чыстыя й добрыя вачаньты. А косы ж, косы! Валасы нібы лён.

8. Складзіце сказы.

Мне баліць зуб.
На руках зьявіліся нейкія плямы.
Баляць ця/гліцы на шыі. Пэўна, застудзіў.
Блага сплю, хутка стамляюся.
Нешта зрок саслабеў.
Выцяў руку. Баюся, каб не было пералому.
Баліць галава, пал.

Трэба йсьці да

данты/сты (зубны лекар).
акулі/сты (вочны лекар).
тэрапэ/ўт.
траўматоляг.
дэрматоляг (скурані/к).
нэўрапатоляг.
масажы/сты.

9. Раскажыце пра адметныя рысы і характары ваших сяброў.

10. Перакладзіце ў беларускую мову.

Из моих друзей младше всех Андрей. Хотя ему 21 год, выглядит он несколько старше. Высокий, его рост — 190 см. Крепкий, хорошо сложен. Красивый овал лица, открытый взгляд. Нос обыкновенный, прямой, волосы русые, глаза карие. У Андрея приятная улыбка. По характеру он дружелюбный, располагающий к себе человек. Доброжелательный, отзывчивый, сострадательный. Когда друг в беде, Андрей всегда поможет. Единственное, что мне не нравится в нем — он курит сигареты. Вот это досадно. Я хотел бы, чтобы он избавился от этой вредной привычки.

Андрей учится на третьем курсе Минского радиотехнического института. Его день расписан с утра до вечера. С 8 часов он находится на лекциях, и примерно в 2 часа дня он заканчивает занятия. Пообедав, идет в библиотеку. До 17 часов ему нужно успеть подготовиться к очередным занятиям и встретиться с друзьями, а потом он должен быть на своём рабочем месте. Андрей подрабатывает в одной компьютерной фирме, и после окончания института намерен пойти туда работать.

Кароткія і простыя размовы (чытайце ўголос)

— Як табе наш новы супрацоўнік?
— Нічога ня маю сказаць благога. Паважны чалавек. Рупна спраўляе сваю работу, напорысты, актыўны й энэргічны. Зь любой сытуацыі дастае станоўчы вынік.
— Ведаеш, я хацеў бы даручыць яму справу з нашымі новымі кліентамі. Як лічыш, дасьць рады?
— Лічу, што так.
— Тады пакажы яму дакумэнты і раскажы, што да чаго.

— Как тебе наш новый сотрудник?
— Ничего не могу сказать плохого. Серьезный человек. Тщательно выполняет свою работу, напорист, активен и энергичен. В любой ситуации добивается положительного результата.
— Знаешь, я хотел бы поручить ему работу с нашими новыми клиентами. Как ты считаешь, справится?
— Считаю, что да.
— Тогда покажи ему документы и введи в курс дела.

— Добры дзень, пане дактору!
— Добры дзень. Як вы цяпер сябе адчуваеце?
— Я пільнаваўся вашых парадаў і больш, дзякаваць Богу, ня млею.
— У вас зьнясіленьне арганізму, вось чаму вы й млелі. І аналізы сьведчаць пра гэта. Больш бывайце на свежым паветры, ежце болей вітамінаў, садавіны й гародніны. Праз два тыдні прыйдзеце на кантроль.
— Добра. Дзякую. Да пабачэньня.
— Да пабачэньня.

— Здравствуйте, доктор!
— Здравствуйте. Как вы теперь себя чувствуете?
— Я придерживался ваших рекомендаций и больше, слава Богу, в обморок не падаю.
— У вас истощение организма, поэтому и были обмороки. И анализы подтверждают это. Чаще бывайте на свежем воздухе, ешьте больше витаминов, овощей и фруктов. Через две недели придёте на контроль.
— Хорошо. Спасибо. До свидания.
— До свидания.

— Добры дзень.
— Добрага здароўя.
— Як маецца? Як жонка? Як дзеці?
— Волька наша паступіла ў Мэдыцынскі інстытут. Будзе вучыцца на хірурга.
— Дык, лічы, мы маем сваю дакторку.
— Паглядзім яшчэ, як будзе вучыцца.
— А як Андрэй?
— Ды што Андрэй! Вучыцца ў адзінаццатай клясе. Але прагі да ведаў ня мае. Адно ў яго ў галаве — сябры, дыскатэкі ды вечарынкi. Па кім ён пайшоў, гэтакі гультай?
— А дзе ж ты раней быў? Трэ' было змалку прыстаўляць дзіця да навукі.

— Добрый день.
— Здравия желаю.
— Как дела? Как жена? Как дети?
— Ольга наша поступила в Медицинский институт. Будет учиться на хирурга.
— Так, считай, имеем своего доктора.
— Посмотрим ещё, как будет учиться.
— А как Андрей?
— Да что Андрей! Учится в одиннадцатом классе. Но к знаниям не тянется. Одно у него на уме — друзья, дискотеки да вечеринок. В кого он пошел, разгильдяй этакий?
— А где же ты раньше был? Надо было с детства приучать ребёнка к учёбе.

<p>— Марны ў цябе выгляд. Як ты чуесься?</p> <p>— Неяк кепска мне. Млосна, баляць скроні.</p> <p>— Можа ў цябе, пал?</p> <p>— Ды не, палу няма. Толькі што мераў тэмпературу.</p> <p>— І ўсё-ткі мне здаецца, што ты захварэў. Ідзі дамоў, кладзіся ў ложка і кліч дакторку.</p>	<p>— Ты плоха выглядишь. Как ты себя чувствуешь?</p> <p>— Как-то плохо мне. Дурно, болят виски.</p> <p>— Может у тебя температура?</p> <p>— Да нет, температуры нету. Только что мерил.</p> <p>— И всё-таки мне кажется, что начинаешь заболеть. Иди домой, ложись в постель и вызывай доктора.</p>
<p>— Ну, як ты сёння пачуваеся?</p> <p>— Няблага, лепей, чым учора.</p> <p>— Бачу, бачу па табе. Весялосьць у вачох, ды й с твару спраўнейшы.</p> <p>— Дзякуй дакторцы. Не замарудзіла, адразу ж разабралася, што да чаго і прызначыла лячэньне. Ды й як чалавек яна мне падабаецца — маладая, сымпатычная, і заўсёды знойдзе ветлівае слова.</p>	<p>— Ну, как ты сегодня себя чувствуешь?</p> <p>— Неплохо, лучше, чем вчера.</p> <p>— Вижу, вижу по тебе. Живой взгляд, да и с лица лучше выглядишь.</p> <p>— Спасибо доктору. Не упустила время, сразу разобралась, что к чему и назначила лечение. Да и как человек она мне нравится — молодая, симпатичная, и всегда найдёт приветливое слово.</p>
<p>— Знаёмае аблічча. Хто такая?</p> <p>— Дык гэта ж Вераніка Багдановіч з паралельнага патоку!</p> <p>— А-а-а, прыпамінаю. Але ж тады ў яе былі такія прыгожыя валасы! Усе нашыя дзеўкі зайздросцілі яе касе.</p> <p>— Час ідзе, змяняюцца людзі.</p>	<p>— Знакомое лицо. Кто такая?</p> <p>— Так это же Вероника Багданович с параллельного потока!</p> <p>— А-а-а, припоминаю. Но тогда у неё были такие красивые волосы! Все наши девчонки завидовали её косе.</p> <p>— Время идёт, меняются люди.</p>

Майстры слова гавораць

Кожны чалавек — прыгожы. Адзін прыгожы тварам. А ў другога твар не прыгожы, але ён неяк вельмі ж ужо цёпла асвятляецца ўнутраным святлом, ад чаго чалавек прыгажэ... Трэба толькі ўлавіць той момант, калі чалавечы твар можна чытаць, як цудоўную займальную кнігу, не звяртаючы ўвагі на афармленне. Праўда, для гэтага трэба, каб і нашыя душы былі таксама добрыя...

(Янка Сіпакоў)